

Common Room: kryzys/katastrofa/apokalipsa?

Common Room: Crisis/Catastrophe/Apocalypse?

Dzień 1 / Day 1: PIĄTEK / FRIDAY 25.10.2019

PANEL 1:

WYKŁAD PLENARNY / KEYNOTE LECTURE: dr hab. Wojciech Michera (Uniwersytet Warszawski, Instytut Kultury Polskiej) – *Wibracje świata. Wypisy z Themersona z komentarzem.*

Tematem wystąpienia jest koncept, który – choć uporczywie i przez całe dziesięciolecie powraca w pismach Themersona (przynajmniej od *Kardynała Pölättö* po *Euklides był ośłem*) – nie wzbudził dużego zainteresowania znawców tej twórczości. Chodzi mianowicie o nieeuklidesowe rozumienie Czasu i Przestrzeni: „Logicznie – pisał Themerson – wcale nie jest konieczne, żeby były one ciągłe”. Mówiąc inaczej, być może „istnieje wycinek przestrzeni i wycinek czasu tak mały, że nie jesteśmy już w stanie podzielić go dalej na pół”. W sensie ścisłym – jest to problem z zakresu geometrii, fizyki kwantowej, kosmologii... Ale rozumieć go można jako figurę literacką i filozoficzną metaforę, która nabiera tu dużej siły rażenia: dokonuje ona istotnego przekształcenia obrazu świata (w wielu jego wymiarach, także np. etycznym) przez wprowadzenie weń źródłowej niejako „różnicy” i niewspółmierności, wzbudzającej trwałą niestabilność i „wibracje”. Mówiąc inaczej – jest to obraz świata w permanentnym „kryzysie”.

dr Karolina Wierel (Zakład Studiów nad Kulturą i Mediami, Instytut Studiów Kulturowych, Uniwersytet w Białymstoku) – *Światy postfinalne jako reprezentacja retrotopii. Analiza zjawiska na przykładzie trylogii *Pęknięta Ziemia* Nory J. Jemisin.*

Przedmiotem refleksji w referacie będzie szeroko pojęta „kultura postapokaliptyczna”, którą proponuję zanalizować jako reprezentację zjawiska nazwanego przez Zygmunta Baumaną „retrotopią”. W obrębie analizowanych zagadnień znajdują się przyczyny coraz większej popularności motywu „świata po końcu”, będącego nie tylko wyrazem lęku kultur Zachodu przed nieuchronnym jak się zdaje „końcem”, lecz także antropologiczną refleksją nad kryzysem człowieczeństwa, cywilizacji technicznej i kultury z perspektywy „nowej humanistyki”. W referacie przedstawię jak zjawisko retrotopii może być narzędziem

interpretacji przykłady narracji postapokaliptycznych, w których możliwe jest zastosowanie pojęcia retrotopii jako narzędzia kreowania fabuły postfinalnej w trylogii *Pęknięta Ziemia* Nory K. Jemisin. Do analizy zagadnienia wykorzystam, poza przywołaną już diagnozą kultury współczesnej autorstwa Baumana, teorie związane z nurtem „nowej humanistyki”, reprezentujące potencjalną możliwość przełamania stanu „kultury wyczerpania”.

dr Andrzej Dorobek (Mazowiecka Uczelnia Publiczna w Płocku, Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych) – **Jim Morrison: apokaliptyczny wymiar mistyki rockowej.**

Celem wystąpienia będzie ukazanie Jima Morrisona, cieszącego się, dzięki nagraniom i koncertom na czele The Doors, przede wszystkim renomą najśłynniejszego bodaj „poety przekłętego” rocka, także jako jednego z najciekawszych i najbardziej oryginalnych – w tym obszarze (pop) kulturowym – przedstawicieli świadomości mistycznej. Zostanie on ukazany z perspektywy typowej dla rocka psychodelicznie/narkotycznie wspomaganey mistyki *instant*, jak również w kontekście mistyki immanentnej, w rzeczonym obszarze reprezentowanej głównie przez Vana Morrisona i, poniekąd, Richarda Thompsona. Apokaliptyczny wymiar wizji wokalisty The Doors w takich utworach, jak „The End” czy „Peace Frog”, będzie natomiast wyeksplikowany nie tylko na podstawie jego lektur czy zainteresowań literacko-filozoficznych, ale i w odniesieniu do biografii, której swoistym leitmotiwem była dręcząca go od dzieciństwa obsesja śmierci.

dr Piotr Szarszewski (Politechnika Koszalińska, Wydział Humanistyczny) – **Kryzys, katastrofa i apokalipsa jako strategie perswazyjne w reklamie.**

Skuteczność reklamy warunkuje umiejętne zastosowanie wybranych form oddziaływania na odbiorców. Jedną z częściej spotykanych metod wywierania wpływu, zwłaszcza w reklamach audiowizualnych i audialnych, jest odwołanie się do motywu kryzysu. W sytuacji, w której bohater lub bohaterka reklamy muszą szybko podjąć decyzję dotyczącą tego, z jakiego specyfiku (lekarstwa, suplementu, detergentu, produktu spożywczego, itp.) skorzystać, aby kryzys zażegnać, ich wybór pada oczywiście na reklamowany produkt. Motyw katastrofy to także stały topos reklamowego świata. Można go dostrzec w wielu przekazach komercyjnych, politycznych i społecznych. Jego efektywność bazuje nierzadko na wytwarzaniu u odbiorcy poczucia lęku. Czasem motyw ten wprowadza się również za pomocą innych form oddziaływania, chociażby humoru. Obraz apokalipsy, jako opis tego, co ma wydarzyć się w dniach ostatecznych, pojawia się także w komunikacji reklamowej. Spotkać można go jednak znacznie rzadziej niż dwie wcześniej wspomniane formy oddziaływania. Jednak, w sposób analogiczny do nich, pełni on rolę strategii intensyfikującej perswazyjną siłę komunikatu reklamowego. Wystąpienie to będzie próbą ukazania motywu kryzysu, katastrofy i apokalipsy w reklamie jako strategii perswazyjnej oraz próbą ich oceny z perspektywy etyki i prawa reklamy.

dr Przemysław Piotrowski (Instytut Nauk Politycznych, Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko Mazurskiego w Olsztynie) – **Współczesny kryzys demokracji liberalnej. Komentarz konserwatywny i jego historyczne przesłanki.**

Czy zachodnie wolności i wartości są dziś poważnie zagrożone przez falę nowego nacjonalizmu i autorytarnego populizmu? Ciekawym głosem w toczącej się na ten temat dyskusji jest opublikowana w 2018 roku książka Stevena Levitsky'ego i Daniela Ziblatta *How Democracies Die*. Zawarta w niej wypowiedź, jest zdaniem komentatorów bardziej erudycyjna, niż alarmistyczna, ale nie podważa, lecz potwierdza słuszność obaw o los liberalnej demokracji. Alarm nie jest więc w ich przekonaniu nieusprawiedliwiony. Przemawia za nim nie tylko szlachetny odruch, lecz i głębsza, rozległa wiedza. Również w Polsce erudyci, tacy jak Marcin Król, wyrażają niepokój o przyszłość naszej wolności. W spór z nimi wchodzi jednak uczeni, jak np. Marek Cichocki, którzy się od tego kasandrycznego tonu dystansują. Twierdzą oni, iż wbrew przestrogom przed skutkami konserwatywnego populizmu, grozi nam raczej to, że każdy fenomen społeczny czy polityczny, który podważa dominujący dotąd liberalny konsensus, mamy nadmierną skłonność dyskredytować jako przejaw tendencji totalitarnych. Owa „redukcja ad Hitlerum” jest ich zdaniem absurdalna i destrukcyjna dla języka polityki. Rozbieżność opinii w tak istotnej sprawie rodzi konsternację. Ma jednak równie swoje plusy. Przypomina nam o tym, iż nie ma jednej, jedynie słusznej erudycji, tak jak nie ma jednej, jedynie słusznej narracji historycznej. Jesteśmy skazani na pluralizm, dodajmy, uczonych a nie jedynie rozemocjonowanych i pochopnych poglądów w tym względzie. Innymi słowy, są dziś, ale i zawsze były, koncepcje nurtów dominujących (np. w środowiskach uczonych), ale i rzeczowe badania rewizjonistów.

Na okoliczność obecnego sporu na temat ewentualnej śmierci naszej demokracji warto przypomnieć o dokonaniach brytyjskich historyków rewizjonistów (którym w jakiś sposób patronuje Herbert Butterfield i jego dzieło *The Wig Interpretation of History*). Stanowią one trzon argumentacji torysowskich tradycjonalistów, takich jak od dość dawna zadomowionych w debacie polskiej Michaela Oakeshotta i Rogera Scrutona, ale i mniej u nas znanych: Maurice'a Cowlinga czy Jonathana Clarka. Z perspektywy ich stanowiska, na rzeczy wydaje się być pytanie o to, czy wzbierająca dziś w zachodnich społeczeństwach fala konserwatywnego populizmu, stanowi zagrożenie dla zachodnich wolności i wartości, czy też raczej należy w niej widzieć, niepozostający w zasadniczym konflikcie z zachodnim modelem demokracji, przejaw odrzucenia przez dużą część opinii publicznej hegemonicznych aspiracji umysłu liberalnego.

PANEL 2:

Małgorzata Sady (tłumacz, kurator, twórca projektów artystycznych / translator, curator, artist) – **An Introduction to the Cinematic Oeuvre of Krzysztof Kieślowski and Leigh Singer's Video Essay *Three Colours Silver: Europe 25 Years after Kieslowski's Trilogy*.**

The aim of the presentation is to provide a brief introduction to the cinematic oeuvre of Krzysztof Kieślowski, whose climax was the trilogy of films he made in France: *Three Colours: Blue*, *Three Colours: White* and *Three Colours: Red*. Their titles and themes refer to the three notions – liberty, equality and fraternity – symbolically represented by the colours of the French flag. Leigh Singer's video essay *Three Colours Silver: Europe 25 Years after*

Kieślowski's Trilogy is a montage of fragments of Kieślowski's works and utterances, which presents the director's surprisingly up-to-date reflections on the moral and political crises which Europe has been experiencing for quite a long time. It poses the disturbing question why we have not drawn any constructive conclusions and still keep repeating the same mistakes.

dr Wojciech Drąg (Uniwersytet Wrocławski/ University of Wrocław, Poland) – **Collage and Crisis in Contemporary American Fiction.**

According to David Banash, collage works are informed by two desires: the critique embodied in the process of cutting and the conservative nostalgia that underlies the act of gathering and pasting. The “progressive” and “regressive” impulses are thus made to function simultaneously in a given image or text, which accounts for the inherent tension at the heart of collage. The coexistence of textual or visual fragments appropriated and juxtaposed by the collagist further unsettles the work's inner disunity. Thomas P. Brockelman, who calls collage “a technique whose existence depends upon a contradiction,” declares that it is “in some sense, an art of crisis – an art in perpetual crisis.” David Shields, likewise, argues that at the heart of collage literature lies “the animating cataclysm” and proposes that it is “all madly in love with [its] own crises.” The aim of this presentation is to demonstrate that the link between collage and crisis is particularly strong in contemporary American fiction. I shall support my argument by making reference to David Markson, Carole Maso, Jenny Offill, Lance Olsen and Steve Tomasula, whose novels can be interpreted as testimonies to contemporary crises, personal, social and artistic. This paper will draw on the research which is the basis for my upcoming monograph *Collage in Twenty-First-Century Literature in English: Art of Crisis*.

Lawrence Buttigieg, PhD (artysta, architekt, niezależny badacz – Malta / artist, architect and freelance researcher – Malta) – **Undermining Patriarchy in the Studio.**

Undermining patriarchy in the studio Lawrence Buttigieg October 2019 Throughout the past half century, the feminist art movement has effectively challenged and questioned male artists' entitlement over the female body, upsetting the centuries old surmise that a woman's role in the art studio is that of muse, readily available to trigger the male artist's creative genius, and be transformed into a superlative version of herself.

Suzanne Santoro (b. 1946) thwarts the idealisation of the female form by self-reflexively directing attention onto herself. Through moulds taken straight off her skin, she produces simulacra of her body's prurient parts; she then presents such fragments, what patriarchy deems lewd and obscene, as actual representations of womanhood and herself (Parker 1977). Mira Schor (b. 1950) appropriates paint, the medium par excellence through which the female body is given a delectable form, and operates it to express what it means to be a woman. Schor uses paint's viscousness, together with the pigments suspended or dissolved throughout its mass, as a metaphor of the 'goo' associated with women's bodies (Schor 1997: 214). In doing so she exerts the ultimate challenge against the privileged

function of paint, as raw material in patriarchal representations of women and the promulgation of their submission.

Endorsing feminist art movement's underlying principles, my work ensures that any vulnerability to which the female subject may be exposed, is also shared by myself. Together we produce high precision casts of parts of our bodies, not unlike those of Santoro, which we then place inside aptly designed box structures. Rather than idealising our bodies, we eroticise and fetishise them through fragmentation and display, in the process dispelling the traditional dichotomy between male artist and female model.

mgr Ewelina Hryniewiecka-Trujnara (SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny, Instytut Anglistyki / SWPS University of Social Sciences and Humanities, Warsaw, Poland, the Institute of English Studies) – **Black Manhood in Crisis.**

African Americans have experienced a long and tumultuous way to equal social rights, yet history and reality proved them wrong as equal does not necessarily mean an equal treatment for African American men. In this paper, I would like to exemplify and analyze why African American men have been suffering inequality. This presentation aims at providing examples of stereotypical treatment of black men and how stereotypes govern the way African Americans are shown in the media or how they are treated by e.g. the police. It is necessary to understand the history of African Americans in order to notice how echoes of the past are present in current media.

A great deal of what constitutes self-concept grows out of the social images that are projected about people. . . . One of the consequences of oppression is the loss of control over the projection of those images. As you begin to lose control of those images, then usually the oppressor, or the power holder, creates images consistent with their objectives. And their objective, of course, is usually one to keep the powerless powerless, and to keep themselves powerful. (Harris 14)

The history of African Americans is very interesting as it has been rooted in American culture and seems to be an indispensable part when talking about this culture as such. It is critical to spot how the history has shaped the way African Americans are perceived but also how they perceive themselves, especially in mass media. I consider mass media as one of the key sources of information and opinion creation, especially for young generation Americans. It can be noticed that the ways black men are perceived are very often imposed by the media that spread a certain idea of e.g. racial minorities. One of the recent examples is the one of the football players Colin Kaepernick who kneeled while singing the national anthem but was criticized by President Trump for violating the U.S. anthem as the President thought that the player should not have kneeled. The key issue was that Kaepernick who is African American acted this way in order to express his protest against police's violence towards black men.

prof. dr Ingrida Eglė Žindžiuvienė (Uniwersytet Witolda Wielkiego, Kowno, Litwa / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania, Faculty of Humanities, Department of Foreign

Language, Literary and Translation Studies) – **Crisis of Identity: Intertextual Links Between Fiction and Photography in Georgina Harding’s Novel *The Gun Room*.**

The article discusses the representation of identity crisis in Georgina Harding’s novel *The Gun Room* (2016), which tells a story of a war photographer, Jonathan. One of his photographs of the Vietnam war becomes well-known across the world. The photograph, the image of a soldier, functions both as a symbol of the war and a personal wound. As a literary character, the photograph represents emotional and moral consequences of the experience of war, all of which result in identity crisis of the main character. Drawing on trauma theory, the article examines the scope of the personal trauma represented in the novel *The Gun Room* and surveys different aspects of identity crisis. The photograph, which is the leading motif in this novel, functions as a transfer of personal and collective memory of traumatic experience and can be even interpreted as a site of memory. Close relationship between the individual memory and group or collective memory and its impact on identity will be emphasized: collective memory may have a strong influence on the capacity of individual or personal memory; likewise, individual memory influences the generality of collective memory. Transcultural and transgenerational aspects of traumatic experience will be examined. The article also questions the load and duration of restatement and transmission of trauma in the globalized world.

Martin Blaszk, PhD (Uniwersytet Gdański/ The University of Gdańsk, Poland) – **Learning in a Time of Crisis.**

The world is a dynamic place in which the certainties of the past are no longer applicable. As a result, the Subject is constantly challenged not only in terms of a multiplicity of external forces but also internal dissonance – where the possibility for a single fixed identity has been, out of necessity, replaced by multiple identities so as to deal with the complexities of the present-day. In this situation, an education system that deals in the outmoded dualities of teacher-pupil or, read for this, authoritative giver-passive receiver, needs to be challenged and recast. In connection with this, the author proposes happening as a mode of activity which can usefully be applied in education. With characteristics that include multicentrism, indeterminacy, paradox and interdisciplinarity, happening provides a space for learners and teachers, as participants, to work together. It is also a form which allows uncertainty, flexibility and the need to take on different roles to be part of the learning experience.

To illustrate the above, examples from a series of workshops and a happening that were carried out by students at the State University of Applied Sciences in Płock, October 2018 (leading up to and during the Themerson Festival), will be recounted. In doing so, a brief outline of the workshops and happening will be given, as well as some of the participant reactions to these events.

Dzień 2 / Day 2: SOBOTA / SATURDAY 26.10.2019

PANEL 3:

WYKŁAD PLENARNY / KEYNOTE LECTURE: dr hab. Żaneta Nalewajk-Turecka (Uniwersytet Warszawski, Instytut Literatury Polskiej / The University of Warsaw, the Institute of Polish Literature) – The Laboratory of Discourses and Forms. Identity and Crisis in *Hobson's Island* and Other Novels of Stefan Themerson in Regard to Philosophy.

Despite the fact that almost all artistic works of Stefan Themerson, a Polish and English novelist, poet, philosopher, filmmaker and composer can be described metaphorically as a laboratory of forms and discourses, in my paper I would like to focus on literary experiments in this field contained in the text *Hobson's Island* and in other novels of the writer. One of the most important types of discourse presented in Themerson's novels is philosophical discourse. In my presentation, I would like to focus on it and on the notions of identity and crisis, keeping in mind that they co-exist with the academic discourse, the reflections on God, intertextuality and graphic experiments in his literary texts.

prof. nadzw. dr hab. Krystyna Leśniak-Moczuk (Uniwersytet Rzeszowski) / **mgr Arkadiusz D. Leśniak-Moczuk** (Uniwersytet w Białymstoku) – **Cyfrowy świat w społeczeństwie sieci w kierunku dehumanizacji.**

Dotychczasowe fale cywilizacyjne potrzebowały dłuższych dystansów czasowych na swój rozwój, usprawniały sferę techniki i gospodarki, ale nie wnikały w immanencję życia społecznego. Współczesny postęp technologiczny nie ma precedensu w historii, zarówno pod względem dynamiki jego rozprzestrzeniania się, jak i możliwości ingerencji techniki w strukturę psychofizyczną człowieka i humanistyczny wymiar relacji międzyludzkich.

W społeczeństwie informacyjnym proces przemian sposobów i mediów komunikowania, powodujący ingerencję nowoczesnej elektronicznej technologii w życie społeczne prowadzi do przekształcania więzi społecznych w kontakty. Na przemianę charakteru więzi społecznych w kierunku dehumanizacji ma wpływ wiele innych czynników będących immanentnymi cechami społeczeństwa postindustrialnego, postnowoczesnego, postmodernistycznego, refleksyjnego, dyskretnego, informacyjnego, sieci, technopolu, płynnej rzeczywistości, ryzyka, konsumpcyjnego. Na odhumanizowanie życia społecznego mają wpływ procesy urzeczowienia i sformalizowania interakcji, rozproszenia i sptyczania kontaktów społecznych w cyberprzestrzeni zastępujących relacje bezpośrednie, zatopienia w wirtualnej rzeczywistości zrywające związek z przestrzenią, heterogeniczności środowisk, polaryzacji struktury społecznej, konsumeryzmu, pogłębiania nierówności społecznych, ruchliwości przestrzennej oraz indywidualizacji społecznego ryzyka.

Jednostka ludzka może doświadczać tych procesów równolegle w trzech płaszczyznach interakcji, funkcjonując w trzech rzeczywistościach: *off-line*, *on-line*, *in-line*. W tej ostatniej rzeczywistości powstają nowego typu interaktywne kontakty człowieka z urządzeniami nazywane przez Baudrillarda depersonalizacją aktów komunikacyjnych, prowadzące do krytykowanego przez Postmana naruszania równowagi między umysłem a maszyną. W erze sztucznej (świat postludzki) zdehumanizowane systemy robotów, cyborgów, sztucznej inteligencji mogą doprowadzić do zaniku *homo sapiens* i narodzin *machina sapiens*. Według Junga po obecnej erze protoelektronicznej nastąpi era w pełni elektroniczna, w której erozja języka uniemożliwi recepcję wielkich idei i literatury,

spowoduje spłaszczenie historycznej perspektywy, zanik ego z powodu kolektywizacji myślenia i złapania w sieci.

mgr Grzegorz Kulesza (Uniwersytet Warszawski, Wydział Lingwistyki Stosowanej) – **Przybliżanie Zagłady świata. Refleksje tłumacza zeznań z procesów zbrodniarzy hitlerowskich.**

Autor wystąpienia spędził w latach 2016-2019 pół roku, tłumacząc na język angielski zeznania świadków z powojennych procesów zbrodniarzy hitlerowskich (w sprawach dotyczących rzezi Woli oraz z procesów oświęcimskich) na zlecenie państwowej instytucji podległej Ministerstwu Kultury. Niniejszy referat powstał na podstawie konkretnych wyzwań i trudności, z jakimi mierzył się podczas tej pracy. Część z nich ma charakter zawodowy: to problemy z doбором odpowiedników w kontekście przemian zachodzących w języku i społeczeństwie. Inne wiążą się z niepewnością dotyczącą celów i przeznaczenia tłumaczonego tekstu. Pojawiają się też zagadnienia dotyczące etyki przedstawiania ofiar historycznych tragedii, ciężaru, jakim praca z tą tematyką jest dla psychiki przekładającego, oraz współczesnego kontekstu społecznego.

dr Ewa Gieroń-Czeczor (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu / The State University of Applied Sciences in Racibórz) – **A Euphemism or a Scaremongering Buzzword? Metaphorical Construals of „Crisis” in European Headlines.**

This paper looks at 'crisis' as a media buzzword and a conceptual category in order to highlight a paradox which lies in the fact that 'crisis' as a predominantly euphemistic term in political journalism tends to be involved in metaphors which seem to offset its rhetorical potential by evoking catastrophic scenarios. Understood as conceptual mappings reflecting image schematic patterns of human thought, such metaphorical construals of crisis have a powerful impact on audiences through references to sensory experience. The empirical material applied in this analysis consists of headlines found in European online news media published in English from 2016 till 2018 which illustrate the mechanisms and pragmatic effects of combinations of the 'crisis' as a euphemism with dysphemistic metaphors in journalism.

dr Jolanta Dyoniziak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Filologii Romańskiej) – **Kategoria nieprawdy w świetle mechanizmu nominalizacyjnego. Fakt alternatywny i jego funkcja w wypowiedzi.**

Zauważamy współczesny kryzys zaufania do mediów informacyjnych, szczególnie w świetle ostatnich wydarzeń, takich jak: kampania referendalna w sprawie „Brexitu” w Wielkiej Brytanii, czy wybór Donalda Trumpa w Stanach Zjednoczonych (Troude-Chastenet, 2018). Zdaniem Revault d'Allonnes w przestrzeni medialnej i politycznej „(...) fakty stają się zwykłą opinią odłączoną od rzeczywistości”. Socjologowie mówią o indywidualizmie, który ma szansę rozwijać się zgodnie z własną „prawdą” i który prowadzi do populizmu i często do propagandy, biorąc pod uwagę zbiorowe zaangażowanie w komunikację za pomocą Internetu. Czy możemy mówić o prostym przejściu z systemu demokratycznego do fazy

postmodernistycznej, w której wymiar cyfrowy informacji zwielokrotnia liczbę nadawców, a w konsekwencji i liczbę treści relatywizujących fakty. Te, rozprzestrzeniają się z prędkością kliknięcia nie tylko za pośrednictwem mediów instytucjonalnych, profesjonalnych, ale przede wszystkim za pomocą mediów społecznościowych, których przedmiotem troski nie jest jakość informacji i które często nie biorą odpowiedzialności za akt informacyjny. W świetle koncepcji odpowiedzialności zbiorowej, zgodnie z którą lokutorzy mają na celu przekaz prawdziwy, przejrzysty i autentyczny (Koren, 2008, Rabatel, 2008, Amossy, 2008), dezinformacja jest umieszczana po stronie nieodpowiedzialności wykazywanej przez wielu aktorów społecznych i często nie pozostaje anonimowa. Ich opinie wpływają na kierunek debaty publicznej i opinii społecznej, obecny jest tu akt spiskowania, obwiniania, obwiniania innych na podstawie fałszywych przesłanek, co nie prowadzi do konsensusu, więcej zaciera logikę zbiorowego działania poprzez dekonstrukcję wiedzy i wartości. Zatem kwestia odpowiedzialności wykracza daleko poza scenę medialną, wzywa interlokutorów do przestrzegania etyki dyskursu publicznego, zgodnie z tym, co mówi Arendt: „Wolność opinii to żart, jeśli informacje o faktach nie są gwarantowane, a same fakty nie stanowią przedmiotu debaty”(1986).

W przypadku językoznawcy, zadanie polega na tym, aby uchwycić, przy wykorzystaniu myśli stanowiących przedmiot dyskusji w naukach społecznych na temat 'postprawdy', mechanizmy odpowiedzialne za miejsce nieprawdy w dyskursie publicznym, a także te, które przyczyniają się do jej funkcjonowania interlokucyjnego. Celem wystąpienia będzie zatem analiza dyskursywna zjawiska zwanego faktem alternatywnym, które należy do gatunku postprawdy, bo jest odpowiedzialne za dezinformację, ale rozbieżne formalnie z innymi jej manifestacjami, np. fake news. W obliczu koncepcji nominalizacji opracowanej przez francuskich dyskursywiści: Siblot (2001) i Moirand (2007), pokażę, że fakt alternatywny przywołuje pytanie o desygnację, wyrażającą związek między słowem a obiektem / wydarzeniem. Fałszowanie wiedzy na temat desygnatu zachodzi na poziomie aktu nominalizacji, następuje relatywizacja faktu zgodna z założeniem mówcy, w ten sposób, że pojawia się rozbieżność między skonstruowanym obrazem rzeczywistości w języku (zdeformowanym, sfalszowanym poprzez przyjęcie określonego punktu widzenia) a jego desygnatem (przedmiotem świata), co Calabrese nazywa konfliktem denominacyjnym (2015, para: 10). Pokażę, że na poziomie wypowiedzi fakt alternatywny legitymizuje treść wypowiedzianą, ponieważ odnosi się do denotatu/obiektu świata, który rzeczywiście ma / miał miejsce (podstawa referencyjna), nieprawdziwa pozostaje tu kwalifikacja zdarzenia. Aby zilustrować postawioną tezę, omówię poziom interpretacji w sformułowaniu denominacyjnym marsz neo-nazistów w Warszawie odsyłającym do zdarzenia rzeczywistego, tzn. marszu niepodległości z dnia 11 listopada 2017 roku. Dezinformacja polega na fałszywym określeniu faktu, który rzeczywiście miał miejsce w przestrzeni publicznej. Poprzez fałszywą kwalifikację zdarzenia (marsz neo-nazistów vs marsz niepodległości) lokutor wprowadza do wypowiedzi intrygę (Arquembourg, 2011), stanowi ona tezę argumentacyjną, na której opiera się konstrukcja przemówienia. Chodzi o przemówienie Guy'a Verhofstadta wygłoszone podczas debaty z dnia 15 listopada w Parlamencie Europejskim w związku z rezolucją wzywającą do nałożenia na Polskę sankcji.

Przemówienie zasadza się zatem na nieprawdziwej przesłance, to na niej lokutor buduje swój etos mówcy, argumentując tworzy znaczenie, które wykorzystuje w celach propagandowych.

PANEL 4:

dr Aleksandra Rzepkowska (Uniwersytet Łódzki, Katedra Pedagogiki Społecznej, Wydział Nauk o Wychowaniu) – **Autyzm – od historii o wrózkach do opisów naukowych. Nowy początek czy kres opowieści?**

Autyzm jest jedną z najbardziej intrygujących trudności rozwojowych człowieka. Prawdopodobnie towarzyszył on ludzkości od jej zarania, a jego potoczne obserwacje i obrazy tkwią w strukturze wielu pradawnych opowieści: mitów, bajek i baśni. Pierwsze naukowe opisy autyzmu pojawiły się stosunkowo późno, bo dopiero w 1943 i 1944 roku. Ich autorami byli Leo Kanner i Hans Asperger. Po ogłoszeniu tych pionierskich raportów powstawały następne prace, próbujące ustalić etiologię i specyfikę tego syndromu. Przynosiły one świeże, oryginalne dane, definicje i pojęcia, jednak nie niwelowały jego tajemniczości, a czasami wzbudzały silne napięcia i kontrowersje. Warto zatem podjąć próbę odpowiedzi na następujące pytania:

- co wiemy dziś o autyzmie?
 - z jakich źródeł wybijają opowieści na ten temat i jakie treści niosą?
 - czy treści te dopełniają/domykają dotychczasowy zasób wiedzy? Czy faktycznie pozwalają one na realizację dążenia do pełnej racjonalizacji syndromu autystycznego?
 - jakie są nasze przeszłe oraz obecne doświadczenia w tej materii oraz jakie wizje nowego świata i życia dla ludzi z autyzmem podsuwają nam wyobrażenia społeczna, nauka i kultura?
- Na pytania te postaram się odpowiedzieć w swoim wystąpieniu.

dr hab. Jan Sosnowski, em. prof. UŁ (Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny) – **O tragicznych wydarzeniach w historii dawnej Rusi (na podstawie latopisów).**

Przez dawną Ruś rozumiem: 1) pierwszy organizm państwowy wschodnich Słowian, czyli Ruś Kijowską – z dwoma głównymi centrami: Kijowem na południu i Nowogrodem Wielkim na północnym zachodzie (IX–pocz. XII w.), 2) księstwa wschodniosłowiańskie w okresie rozdrobnienia feudalnego (po ostatecznym upadku i zniszczeniu Kijowa przez Tatarów w 1240 r.), 3) Ruś Włodzimiersko–Suzdalską pod panowaniem Mongołów – Tatarów (wzrost roli książąt moskiewskich) i 4) państwo moskiewskie, które z niewielkiego pierwotnie terytorium wokół Moskwy rozrosło się do dużej struktury państwowej – poprzez przyłączanie poszczególnych ziem-księstw, np. w r.1478 Nowogrodu Wielkiego, w 1251 Riazania i na koniec w 1523 r. Nowogrodu Siewierskiego (w II połowie XV w. Iwan III odmówił płacenia daniny Tatarom).

W referacie omówione zostaną wybrane przeze mnie tragiczne wydarzenia z historii dawnej Rusi opisane w latopisach lub utworach literackich: a) klęski żywiołowe w ziemi nowogrodzkiej w XI–pocz. XII w. i ich skutki oraz b) porażki militarne (i polityczne): nieudana wyprawa Igora Światosławicza i jego brata Wsiewołoda przeciw Połowcom w 1185 r.; zburzenie Riazania przez Batu-chana w 1237 r.; zniszczenie Kijowa przez Mongołów

(Tatarów) w 1240 r. oraz pokonanie Nowogrodu Wielkiego i okrutne represje wobec mieszkańców miasta przez wojska moskiewskie w 1471 r. (przyłączenie NW do Moskwy w 1478 r.).

mgr Agnieszka Kunda (Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki) – **Melancholijne pejzaże pamięci – wątki autobiograficzne w twórczości Marii Więckowskiej.**

Dysonans jednostka-zbiorowość nie zawsze musi mieć charakter destrukcyjny. Często aktem obronnym przed wejściem w stan dysfunkcji społecznej jest poszukiwanie nowych rozwiązań, co pozwala intelektowi wejście na wyżyny swych możliwości, a tym samym wpływa na wyobraźnię materializującą się w akcie twórczym. Jak napisała Halina Brzoza człowiek jako *homo symbolicus* powołuje do życia systemy znaków i znaczeń, wpisujących się w sferę oddziaływania religii, polityki, ideologii, kultury. Należy przez to rozumieć, że niejako graniczna sytuacja determinuje ukazanie przyjętych idei, filozofii, wartości w odmiennej odstonie, być może już nie tak jednoznacznej, a przynajmniej pozostającej w sferze niedomówień. W takich okolicznościach – niezgody na przyjęte normy, sposoby odczytywania rzeczywistości i praw nią rządzących, czy też napięcia emocjonalnego między tym jak jest, a jak być powinno według danej jednostki – rodzą się myśliciele, odkrywcy, artyści. Odnosząc się do wątków biograficznych oraz na drodze interpretacji wybranych tekstów kultury autorstwa Marii Więckowskiej chciałabym ukazać przyczyny kryzysu, jakie obrazy wytwarza w wyobraźni i w jaki sposób modeluje sposób wypowiedzi artystycznej.

dr Anna Araucz (Mazowiecka Uczelnia Publiczna w Płocku, Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych) – **W labiryncie prezydenta Tity. Ucieczka przed apokalipsą – oblicza i wizje.**

Przemoc i groźba apokalipsy wpisują się zarówno w historię jak i współczesność Bałkan, szczególnie konfliktogennego regionu stanowiącego pomost między Europą, Azją i Afryką. O specyfice obszaru decydują pojedynki rozgrywane między aktorami regionalnymi oraz globalnymi, zaś od wyniku starć, potyczek i wojen bałkańskich w dużym stopniu zależy utrzymanie bezpieczeństwa w wymiarze zarówno europejskim jak i globalnym. Najnowsza historia – także ta dziejąca się na naszych oczach – zdaje się potwierdzać tezę o Bałkanach jako zapalnym ośrodku Europy.

W ramach referatu przedstawiona została złożoność apokaliptycznej wizji bałkańskiej szachownicy, do której asumpt dał udostępniony zwiedzającym przed kilku laty największy jugosłowiański bunkier przeciwoatomowy zlokalizowany w sercu dzisiejszej Bośni a wybudowany w epoce zimnej wojny. Nazywany *Labiryntem prezydenta Tity* lub *Najlepiej strzeżonym sekretem Jugosławii* stanowi przykład oddziaływania poprzez sztukę i wizję artystyczną o wymowie antywojennej będąc jednocześnie punktem wyjścia dla refleksji z podróży w burzliwą przeszłość regionu jak i odniesień do teraźniejszości i przyszłości cywilizacji i współczesnego człowieka.

dr Agata Sowińska (Uniwersytet Śląski, Katedra Filologii Klasycznej) – **Problem negatywnie nacechowanego „przewartościowania wartości” w apokaliptycznej narracji literackiej.**

Punkt wyjścia mego referatu stanowić będzie konstatacja zaczerpnięta z utworu o charakterze apokaliptycznym, acz niewymienianym wśród piśmiennictwa apokaliptycznego, czyli z tzw. apokalipsy hermetycznej z pierwszych wieków po Chrystusie, w której czytamy o całkowitej inwersji wartości: „[...] człowieka religijnego nazwą szaleńcem, a bezbożnik będzie zażywał sławy roztropnego, furiat – męznego, a najgorszy – dobrego. Dusza zaś [...] zostanie uznana nie tylko za śmiechu wartą, lecz wręcz za coś zupełnie bezwartościowego” (przeł. K. Pawłowski). Wydaje się, że ujemnie nacechowane odwrócenie wartości w dyskursie apokaliptycznym można przyjąć za przyczynę zagłady, a jednocześnie za moment zwrotny, a więc za narzędzie, za celowy punkt – metaforyczne: dotknięcie dna, twardego podłoża – od którego można się odbić, by móc stworzyć nową jakość i tym samym dokonać przewartościowania nacechowanego dodatnio. Posługując się metodami badawczymi (zwłaszcza komparatystyką i hermeneutyką), których dostarcza teoria literatury rozumiana sensu lato, pochylę się w wystąpieniu nad kwestią ukazywania „wartości” w ogóle i ich roli w utworach apokaliptycznych i/lub tych wykazujących cechy apokaliptyczne. Bazę źródłową, na podstawie której dokonam weryfikacji stawianej hipotezy, stanowić będą teksty apokaliptyczne z tzw. biblioteki z Nag Hammadi z pierwszych wieków naszej ery (a zatem i tzw. apokalipsa hermetyczna), której odbiorcami mieli być chrześcijanie, oraz znana odbiorcy nowotestamentowa *Apokalipsa św. Jana*.

Jakub Ligor (Mazowiecka Uczelnia Publiczna w Płocku, Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych) – **Kino Joela i Ethana Coenów – film postmodernistyczny a poczucie kryzysu.**

Niejednorodne gatunkowo produkcje braci Coenów, prowokacyjnie zawieszane pomiędzy elitaryzmem erudycyjnej sztuki dla wtajemniczonych a witalnością form popularnych, kwestionującą pretensjonalny intelektualizm, nieodmiennie dezorientują widza, prowadząc wielowymiarową grę z jego przyzwyczajeniami i oczekiwaniami. Zaproponowany zostaje klucz interpretacyjny, polegający na odczytaniu twórczości reżyserów w kontekście bezpośrednich i pośrednich związków ich filmów z literaturą, przede wszystkim z klasyczną prozą kryminalną reprezentującą nurt *hard-boiled* (w szczególności z utworami Dashiella Hammetta i Jamesa M. Caina), z metafikcyjnym pisarstwem postmodernistycznym oraz z powieściami Cormaca McCarthy’ego (*To nie jest kraj dla starych ludzi*) i Charlesa Portisa (*Prawdziwe męstwo*), których adaptacji podjęli się Joel i Ethan Coenowie. Odczytanie poszczególnych dzieł poprzez filtr obecnych w nich literackich odwołań i powinowactw pozwala skutecznie odnaleźć w filmach reżyserskiego tandemu istotny ładunek znaczeniowy, niedostrzegany w stosunkowo szeroko rozpowszechnionym, zasadniczo nieprzychylnym odbiorze Coenowskiego kina, który etykietuje ich obrazy jako postmodernistyczne, sprowadzając przy tym to pojęcie wyłącznie do pustej intertekstualnej zabawy konwencjami i tropami kulturowymi. Cała twórczość reżyserów okazuje się być przy bliższym oglądzie przenikliwą, krytyczną analizą kondycji amerykańskiego systemu wartości, prowokującą widza do konstruktywnej refleksji na temat mitologii oraz ideologii, które ukształtowały i nadal kształtują kulturę i społeczeństwo Stanów Zjednoczonych. Każdy z filmów Coenów stanowi zarazem szerzej zakrojoną krytykę dominującego kapitalistycznego dyskursu, niewątpliwie czytelną także dla widza z innego kręgu kulturowego, będąc

jednocześnie próbą zsyntetyzowania i sproblematyzowania istoty jednostkowego oraz kolektywnego doświadczenia w relacji do mechanizmów (po)nowoczesnego świata. W przekrojowym, w sensie historycznym i geograficznym, wizerunku Ameryki, którą w krzywym, postmodernistycznym zwierciadle sportretowali w swoich filmach Joel i Ethan Coenowie, trudno doszukać się nihilistycznej postawy, o którą oskarża się niekiedy twórców. Śmieszno-gorzka wizja ludzkiej egzystencji, którą prezentują reżyserzy, skrywa przesłanie, postulujące powrót do nieskażonych, pierwotnych ideałów narodu amerykańskiego, a także do uniwersalnych przednowoczesnych wartości, które stanowią przeciwwagę dla powszechnego kryzysu aksjologicznego, epistemologicznego i ontologicznego.

Anna Suwalska-Kołecka (Mazowiecka Uczelnia Publiczna w Płocku, Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych / The Mazovian State University in Płock, the Department of Humanities and Social Studies) – **Apocalyptic Visions in Caryl Churchill's Plays.**

The aim of this presentation is to analyze the construction of the dramatic worlds in Caryl Churchill's *Not Not Not Not Not Enough Oxygen* (1971), *The Skriker* (1994) and *Far Away* (2000). Though, different in form, the three plays share the dystopian vision of ecological destruction and global conflict and thus they show Caryl Churchill's sustained engagement in environmental issues. In contrast to her earlier works, the plays under discussion redirect the focus of attention from examining the historical background to prophesying a bleak world of war and ruin. The dramatic worlds Churchill creates wield enormous power over her audiences and leave them in a state of heightened awareness. Her theatrical images are so compelling and evocative that a dire warning they sound must not be ignored.